

Mezőgazdaság, 2009

Tartalom

Összefoglaló.....	2
1. Az élelmiszer-gazdaság helye a nemzetgazdaságban.....	3
2. A gazdálkodás szervezeti keretei	4
3. A földhasználat és a növénytermesztés főbb jellemzői	5
4. Az állattenyésztés főbb jellemzői.....	11
5. Termelői és ráfordítási ár	13
6. A mezőgazdaság teljesítménye makrogazdasági mutatók alapján	16
7. A mezőgazdaság munkaerő-felhasználása	18
8. Külkereskedelem	20
Módszertani megjegyzések.....	25

Jelmagyarázat

Elérhetőségek

Összefoglaló

A mezőgazdasági termelés volumene – a mezőgazdasági számlarendszer (MSZR) előzetes adatai szerint – az évtized átlagos szintjéhez közeli volt, azaz 10%-kal elmaradt a kiemelkedő előző évitől. A viszonylag kedvező 2006-hoz képest 2007-ben 11%-kal csökkent, 2008-ban pedig ehhez az alacsony bázishoz mérten 27%-kal növekedett a kibocsátás. A nagyarányú változásokat a növénytermesztés, elsősorban a kukorica termés kiesése, illetve többlete határozta meg.

Gabonából 2009-ben az előző 10 év átlagával egyezően 13,5 millió tonna (kalászosokból 6,0, kukoricából 7,5 millió tonna) új termés került a magtárakba. (2007-ben a hosszan tartó hőség és szárazság miatt az évtized során a legkevesebb, mindössze 9,7 millió tonna, 2008-ban viszont az eddigi legtöbb, 16,8 millió tonna gabona termett.)

Cukorrépából 2009-ben 692 ezer tonnát, az előző évinél 21%-kal többet takarítottak be a gazdaságok. (A cukorrépa területe 2008-ban az EU cukorkvóta-csökkentése miatt egyötöde, termés mennyisége alig egyharmada volt az egy évvel korábbiak.)

A **főbb olajos magvak** hozama 2009-ben 13%-kal alacsonyabb volt a 2008. évinél, azonban még így is jelentősen meghaladta a korábbi esztendőkéét. Napraforgóból 1,3 millió, repceből 581 ezer tonna, a 2008. évinél 14, illetve 11%-kal kevesebb termett.

Burgonyából 2009-ben 541 ezer tonnát takarítottak be, 21%-kal kevesebbet, mint egy évvel korábban. **Zöldségfélékből** 2009-ben 1,6 millió tonna, az előző évinél egytizeddel kevesebb, **gyümölcsből** pedig 850 ezer tonna, az előző évinél némileg több termett. A 600 ezer tonna körüli **szőlőtermés** kissé meghaladta a 2008. évit.

Az **állatállomány** – a 2009. december 1-jei összeírás adatai szerint – az egy évvel korábbihoz képest állatfajonként eltérően változott, általában csökkent.

A szarvasmarhák száma az évtizedek óta tartó csökkenést követően az utóbbi 3 évben már stabilizálódott. 2009 decemberében 700 ezer darabot, az előző évinél alig kevesebbet tartottak a gazdaságok. A sertésállomány 3,2 millió darab volt, a csökkenő tendencia mérséklődésével mindössze 4%-kal (2008-ban még 13%-kal) maradt el az egy évvel korábbitól. A juhállomány 1,2 millió darab volt, némileg fogyatkozott, ezen belül az anyajuhok száma kissé nőtt. A 40,3 millió darabos baromfiállomány (ezen belül 32,1 millió darab tyúkféle) összességében alig több mint 1%-kal bővült.

A **vágóállat-termelés** 2009-ben az előzetes adatok szerint megközelítette az 1,4 millió tonnát, 2%-kal volt kevesebb az előző évinél. Ezen belül a vágóbaromfi termelése a 2008. évihez hasonlóan alakult, a vágósertésé 5%-kal csökkent. Az állati termékek közül a legnagyobb volument képviselő tehéntej 1,7 milliárd literrel, a tyúktojás 2,8 milliárd darabbal, az előző évinél 5, illetve 3%-kal kevesebbel részesedett a mezőgazdaság teljesítményéből.

A **termelőiár-színvonal** a 2008. évi 2,7%-os mérséklődés után 2009-ben 9,5%-kal esett vissza. Ezt megelőzően az évtized folyamán a legnagyobb, 5,4%-os árcsökkenést 2004-ben mérte a statisztika, az akkori bőséges gabonatermés hatásaként. A termelőiár-színvonal – elsősorban a gabonafélék 2006–2007. évi drágulásának eredményeként – 2009-ben is jelentősen meghaladta az évtized első felében jellemzőt, annak ellenére, hogy a főbb szántóföldi árunövények és a tej ára 2009-ben jelentősen csökkent.

Az előző évhez viszonyítva 2009-ben a búzáért 25, a kukoricáért 4%-kal kaptak kevesebbet a termelők, ám ez utóbbi ára 2008-ban visszaesett a kétharmadára. A napraforgót 19, a repcét (előző évi kiugró ára után) 32%-kal kevesebbert tudták értékesíteni a gazdálkodók.

Az élő állatok ára a 2008. évi magas bázis szintjén maradt. Közülük a vágómarha és a vágójuh ára 8–9, a vágósertésé 4%-kal emelkedett, a vágóbaromfié 6%-kal csökkent. Az állati termékek közül a tejért 22%-kal kevesebbet, a tojásért 5%-kal többet fizettek a felvásárlók, mint az előző évben.

A mezőgazdaság **ráfordításiár-szintje** a 2008. évi 15,0%-os emelkedés után 2009-ben mindössze 6%-kal mérséklődött. Ezen belül a folyó termelő felhasználás árszintje 7%-kal csökkent, a beruházásoké 3%-kal emelkedett. A mezőgazdaságban felhasznált energia 2009-ben 5, a műtrágya 11, a takarmány 18%-kal vált olcsóbbá.

A **mezőgazdaság teljes bruttó kibocsátásának értéke** – az MSZR előzetes adatai szerint – folyó alapáron 1621 milliárd Ft volt 2009-ben, ebből a növényi termékek 54, az állatok és állati termékek 37, a mezőgazdasági szolgáltatások és másodlagos (főként mezőgazdasági termékfeldolgozó) tevékenységek 9%-kal részesedtek.

Magyarország a **mezőgazdasági eredetű áruk külkereskedelmében** 150 országgal állt kapcsolatban 2009-ben, melynek során **478 milliárd Ft aktívumot** ért el, ezen belül 96 országgal szemben összesen 636 milliárd Ft exporttöbbletre tett szert; 54 országból viszont összesen 158 milliárd Ft importtöbbletet fogadott be. A külkereskedelmi aktívum 4 milliárddal elmaradt az előző évitől. A gabonafélék aktívuma 52 milliárddal csökkent, az olajos magvaké és növényolajoké viszont 24, a hús és húskészítményeké pedig 23 milliárddal emelkedett.

1. Az élelmiszer-gazdaság helye a nemzetgazdaságban

A mezőgazdaság részaránya a rendszerváltás után a foglalkoztatásban, illetve a nemzetgazdaság bruttó hozzáadott értékének és ezzel összefüggésben a bruttó hazai terméknek (GDP) az előállításában szinte folyamatosan csökkent, a beruházásokban pedig ingadozott.

A **nemzetgazdasági értéktermelésben** 2007-ben a magas gabonaár a gyenge hozamok ellenére is szinten tartotta a mezőgazdaság arányát, amit 2008-ban az árunövények bő termése, továbbá a vágóállatok és állati termékek áremelkedése még növelni is tudott. A kibocsátás 2009. évi csökkenése azonban a növényi termékek és a tej nagyarányú áresésével társulva már visszavetette az értéktermelésben a mezőgazdaság részesedését. A növekvő támogatás eredményeként 2008–2009-ben a **beruházásokban** számottevően, 2009-ben pedig némileg a **foglalkoztatásban** is emelkedett a mezőgazdaság aránya. A lakossági munkaerő-felvétel szerint 2009-ben 3,9%-kal, 176 ezer főre növekedett a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma. (A válság miatt munkahelyet veszítők egy részének elsődleges jövedelemforrásává vált a saját fogyasztásra korábban is végzett mezőgazdasági tevékenység.)

1. tábla

Az élelmiszer-gazdaság helye a nemzetgazdaságban

Év	A mezőgazdaság ^{a)} részaránya				Élelmiszer, ital, dohányáru			Fogyasztóiár-index, előző év = 100,0	
	a foglalkoztatásban, ^{b)} %	a bruttó hazai termék (GDP)	a bruttó hozzáadott érték	a beruházásban	külkereskedelmi forgalmának egyenlege, ^{c)} milliárd Ft	részaránya		élelmiszer ^{e)}	összesen
		termelésében	az exportban ^{c)}			a fogyasztásban ^{d)}			
1995	8,0	6,8	8,1	2,9	227,6	20,3	31,8	131,1	128,2
2000	6,6	4,6	5,4	4,7	302,2	6,9	27,3	109,2	109,8
2001	6,3	4,5	5,2	5,5	374,8	7,5	27,4	113,8	109,2
2002	6,2	4,0	4,6	5,5	308,9	6,8	27,0	105,4	105,3
2003	5,5	3,7	4,3	6,1	303,2	6,5	26,6	102,7	104,7
2004	5,3	4,1	4,8	4,3	223,1	6,0	26,1	106,5	106,8
2005	5,0	3,6	4,2	4,5	181,1	5,8	25,1	102,5	103,6
2006	4,9	3,5	4,0	4,2	214,8	5,5	25,6	107,7	103,9
2007	4,7	3,4	4,0	3,7	360,5	6,3	26,7	111,5	108,0
2008	4,5	3,7	4,3	4,7	373,4	6,7	27,4	110,2	106,1
2009	4,6	2,5	3,0	5,6	348,4	7,3	..	104,4	104,2

a) Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat ágba sorolt gazdasági szervezetek. – b) A munkaerő-felmérés adatai. – c) A szabványos nemzetközi kereskedelmi osztályozás (SITC) szerint. – d) A háztartások javak rendeltetése (COICOP) szerinti hazai fogyasztási kiadásaiából. – e) Termék- és szolgáltatáscsoportok szerint.

Az élelmiszer-gazdaság az EU-csatlakozás után a beáramló import és a külpiaci gabonakereslet csökkenése miatt 2004–2006-ban a korábinál kisebb, ezután azonban már ismét megnövekedett összeggel javította a külkereskedelmi egyensúlyt. Az élelmiszer-kivitel többletét 2007–2008-ban nagy mennyiségével és magas árával főként a gabonaexport növelte. (A mezőgazdasági eredetű nyersanyagokkal, köztük az egyre fontosabb olajos magvakkal és növényolajokkal együtt 2007-ben 425, 2008-ban 482, 2009-ben 476 milliárd forint volt az élelmiszer-gazdaság külkereskedelmi többlete.)

Az 1990-es évtized második felében jelentősen visszaesett az élelmiszer, ital, dohány áruféjezet exporton belüli aránya, mivel az ipari export ekkor már dinamikusan növekedett. Ezután mérsékelt ütemben tovább csökkent, az utóbbi három évben viszont ismét nőtt az élelmiszerek részesedése a kivitelből. (A mezőgazdasági eredetű nyersanyagokkal együtt 8,5%-os volt az arány 2009-ben.)

A háztartások összesen 3915 milliárd forintot költöttek 2008-ban élelmiszerekre és élvezeti cikkekre, ami fogyasztási kiadásaik több mint egynegyedét jelentette. A lakossági fogyasztás szerkezete tükrözi az életszínvonal változását. A lakossági kiadások egyre kisebb hányadát köti le az élelmiszer, 2006–2008 között azonban enyhén növekedett ennek az aránya, mivel az élelmiszerek ebben az időszakban az inflációt meghaladó mértékben drágultak.

BŐVEBBEN

2. A gazdálkodás szervezeti keretei

A mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és a halászatban összesen 410 ezer vállalkozást regisztráltak 2009 végén, 5%-kal többet, mint egy évvel korábban. Ezen belül az egyéni vállalkozások nyilvántartott száma (ami az őstermelők adószám-regisztrációs kötelezettsége miatt 2008-ban 5,4-szeresére emelkedett) további 6, a társas vállalkozásoké 1%-kal növekedett.

2. tábla

A regisztrált vállalkozások száma* (év végén)

Megnevezés	2005	2006	2007	2008	2009	A 2009. év a 2008. év %-ában
Társas vállalkozás	14 062	13 815	13 855	14 172	14 322	101,1
Ebből: kft.	6 565	6 625	6 828	7 386	7 892	106,9
részvénytársaság	329	331	329	326	318	97,5
betéti társaság	4 273	4 473	4 086	3 965	3 764	94,9
szövetkezet	1 549	1 387	1 242	1 147	1 042	90,8
Egyéni vállalkozás	41 165	38 954	68 947	374 948	395 678	105,5
Ebből: vállalkozói igazol-vánnyal rendelkező	20 349	18 900	18 311	19 287	18 358	95,2
őstermelő és egyéb	20 814	20 051	50 634	355 661	377 320	106,1
Vállalkozás összesen	55 227	52 769	82 802	389 120	410 000	105,4
Ebből: legalább 500 fős	13	10	10	8	6	75,0
250–499 fős	25	28	26	25	26	104,0
50–249 fős	434	418	389	389	358	92,0
20–49 fős	802	741	697	661	661	100,0
10–19 fős	872	837	843	883	828	93,8
1–9 fős	32 434	31 606	62 131	362 690	356 506	98,3
0 fő és ismeretlen	20 647	19 129	18 706	24 464	51 615	211,0

* TEÁOR'03 szerint.

A társas vállalkozások közül mindössze a kft.-k száma gyarapodott, a leginkább a szövetkezeteké csökkent. A betéti társaságok és az egyéni vállalkozásokon belül a vállalkozói igazolvánnyal rendelkezők száma hasonló arányban, mintegy 5%-kal maradt el az egy évvel korábbtól.

Tovább csökkent a mezőgazdaságban a vállalkozások munkaerő-felhasználása, amit jelez a 10 főnél többet foglalkoztatók számának 4%-os fogyatkozása. Az őstermelők túlnyomó többsége a munkaviszonyból származó jövedelme vagy a nyugdíja kiegészítése végett folytat mezőgazdasági tevékenységet.

BŐVEBBEN

3. A földhasználat és a növénytermesztés főbb jellemzői

3.1. Földhasználat művelési ágak és gazdálkodási formák szerint

Az ország 9 millió 303 ezer hektár területéből 7 millió 775 ezer hektár (84%) termőterület volt 2009-ben, melynek aránya hosszabb időszakot tekintve kismértékben, de folyamatosan csökken, elsősorban a települések és az infrastruktúra terjeszkedése következtében. A termőterületen belül 5 millió 783 ezer hektár mezőgazdasági és 1 millió 896 ezer hektár erdőterület volt. Az ország területéből a mezőgazdasági terület 62, az erdő 20%-ot foglalt el; az előbbi arány európai összehasonlításban magas, az utóbbi alacsony. A 4 millió 502 ezer hektár szántóterület 48%-os aránya még kiemelkedőbb az európai országok közül. Az 1 millió 4 ezer hektár gyepterület hasznosított hányadát már régóta csökkenti a szarvasmarha-állomány fogyatkozása és szántóföldi tömegtakarmányozása.

3. tábla

Földhasználat művelési ágak és gazdálkodási formák szerint, május 31.

(1000 ha)

Megnevezés	2005	2006	2007	2008	2009
Szántó	4 513	4 510	4 506	4 503	4 502
Konyhakert	96	96	96	96	96
Gyümölcsös	103	103	102	99	99
Szőlő	86	86	86	83	83
Gyep	1 057	1 014	1 017	1 010	1 004
Mezőgazdasági terület	5 855	5 809	5 807	5 790	5 783
Erdő	1 775	1 777	1 822	1 884	1 896
Nádas	62	61	57	59	60
Halastó	34	34	34	35	36
Termőterület	7 726	7 681	7 721	7 768	7 775
Művelés alól kivett terület	1 578	1 622	1 582	1 535	1 528
Összesen	9 303	9 303	9 303	9 303	9 303
Gazdasági szervezetek	3 845	3 779	3 751	3 788	3 834
Egyéni gazdaságra azonosított	2 984	2 877	2 808	2 820	2 866
Gazdaságra nem azonosítható	2 474	2 647	2 745	2 695	2 604
Ebből: nem mezőgazdasági	1 316	1 316	1 297	1 187	1 174

Az ország összes földterületének 41%-át gazdasági szervezetek, 31%-át egyéni gazdálkodók használták 2009-ben. A fennmaradó 28% gazdaságra nem azonosítható terület, melynek közel fele nem mezőgazdasági hasznosítású volt. A földhasználat gazdálkodási formák szerinti összetétele az utóbbi években lényegében nem változott.

3.2. Növénytermesztés

Vetésszerkezet

A **szántóterület** 2009-ben 4 millió 502 ezer hektárt, az ország területéből 48%-ot (a mezőgazdasági területből pedig 78%-ot) foglalt el. A szántóterületből 4 millió 418 ezer hektárt (98%-ot) hasznosított a mezőgazdaság.

2009. május végén 4 millió 243 ezer hektáros **vetésállomány** borította a mezőgazdasági hasznosítású szántóterület 96%-át. Nagyobb terület maradt vetetlenül, és több vetés pusztult ki, mint az előző évben.

4. tábla

A hasznosított szántóterület május 31-én

(1000 ha)						
Megnevezés	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Vetésterület	4 289	4 246	4 156	4 278	4 263	4 243
Vetetlen terület	121	143	179	121	148	161
Kipusztult terület	13	38	88	23	7	14
Összesen	4 423	4 427	4 423	4 422	4 418	4 418

Folytatódott a szántóföldi vetésszerkezet lassú átalakulása: a gabonafélék részaránya alig változott, ezzel szemben a kevésbé ingadozó keresletű olajos magvúaké tovább növekedett. A gabonafélék közül a kukorica vetésszerkezeti aránya 2006–2007-ben némileg nőtt a búzával szemben, ezután azonban a korábbi szintre mérséklődött. A napraforgóé 2009-ben 2, a repcéé 4%-kal haladta meg az 5 évvel korábbit. Az EU-nak a cukortúltermelés mérséklését célzó intézkedéseit követően hazánkban 2008 óta a szántóföldi vetésállomány mindössze 0,3%-án termesztettek cukorrépat.

5. tábla

Szántóföldi vetésszerkezet

(%)						
Megnevezés	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Gabonafélék	69,9	69,1	69,1	68,9	68,7	69,0
Ebből: búza, rozs	28,5	27,9	27,2	27,0	27,4	28,2
árpa	7,8	7,6	7,3	7,7	7,8	7,7
kukorica	28,2	28,4	29,4	29,5	28,3	28,3
Hüvelyesek	0,5	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5
Ipari növények	15,8	17,5	18,5	19,4	20,9	21,7
Ebből: napraforgó	11,2	12,2	12,8	12,3	13,1	13,2
repce	2,4	2,9	3,5	5,2	5,9	6,3
cukorrépa	1,4	1,5	1,2	0,9	0,3	0,3
Burgonya	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5
Takarmánynövények	6,2	6,1	6,4	5,7	6,7	6,0
Ebből: silókukorica	2,4	2,2	2,0	1,8	2,0	1,7
lucerna	3,6	3,7	3,6	3,2	3,2	3,2
Zöldségfélék	2,3	2,0	2,0	2,1	1,9	1,9
Egyéb növények	4,6	4,2	3,0	2,8	0,8	0,4
Vetésterület összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

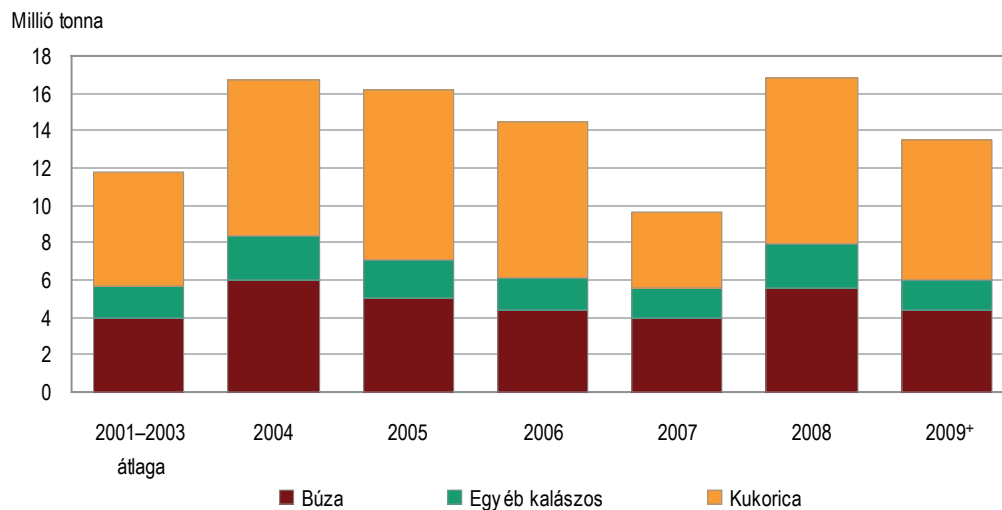
2009-ben a 13 ezer hektáros cukorrépa-vetésterület héttizede a Dunántúlon koncentráldott, mivel a termést 2008-tól egyedül a kaposvári cukorgyár fogadta. Az ágazat területének hattizede Fejér, Győr-Moson-Sopron, Tolna és Bács-Kiskun megyékben helyezkedett el.

Gabonafélék termesztése

Gabonából 2009-ben az előző évinél 48 ezer hektárral (2%-kal) kisebb területről, közel 2,9 millió hektárról egyötöddel kevesebbet, 13,5 millió tonnát takarítottak be, az évtizedre jellemző átlagos mennyiséggel egyezően. Az összes gabonaféle termésátlaga az előző évihez képest csökkent (a kalászosoké 24, a kukoricáé 14%-kal), termésmennyiségük az előző 5 év átlagától 9%-kal elmaradt. Kalászos gabonából összesen 6,0 millió tonna termett, 24%-kal (1,9 millió tonnával) kevesebb, mint 2008-ban. A kukorica 7,5 millió tonnás termése 15%-kal (1,4 millió tonnával) volt kevesebb az előző évinél.

1. ábra

A kalászosok és a kukorica termésmennyisége

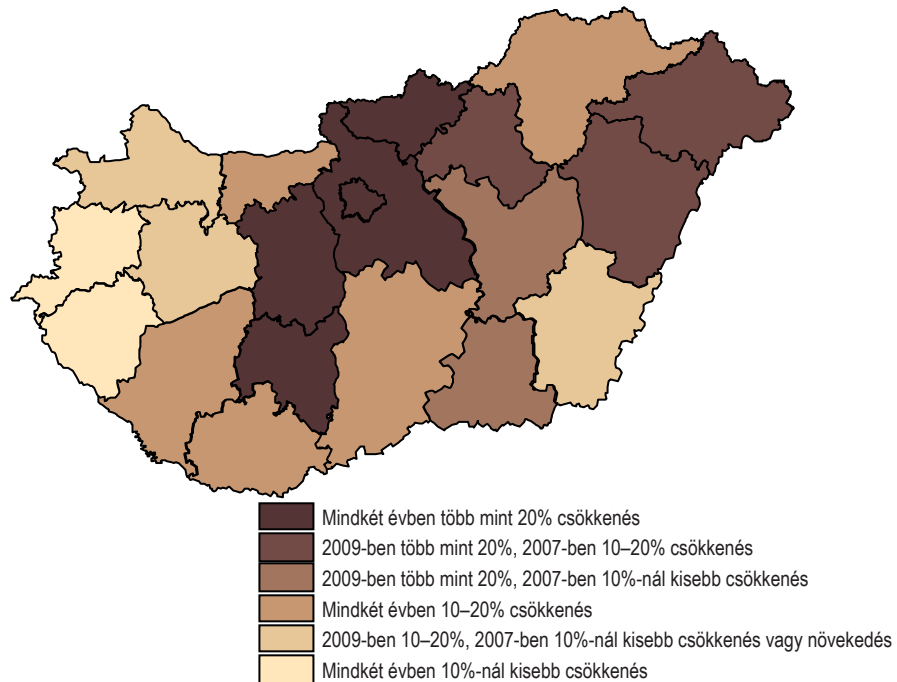

A legfontosabb kalászos gabonából, a búzából 2009-ben az előző évvel közel azonos nagyságú területen 4,4 millió tonnát, a 2008. évinél 1,2 millió tonnával (22%-kal) kevesebbet arattak. Rozsból 74 ezer, árpából 1,0 millió tonna került a magtárakba: az előbbiből egyharmaddal, az utóbbiból háromtizeddel kevesebb, mint 2008-ban. Zabból az előző évinél 37%-kal kevesebbet (114 ezer tonnát) takarítottak be, a triticales termésmennyisége (368 ezer tonna) 27%-kal maradt el a 2008. évitől.

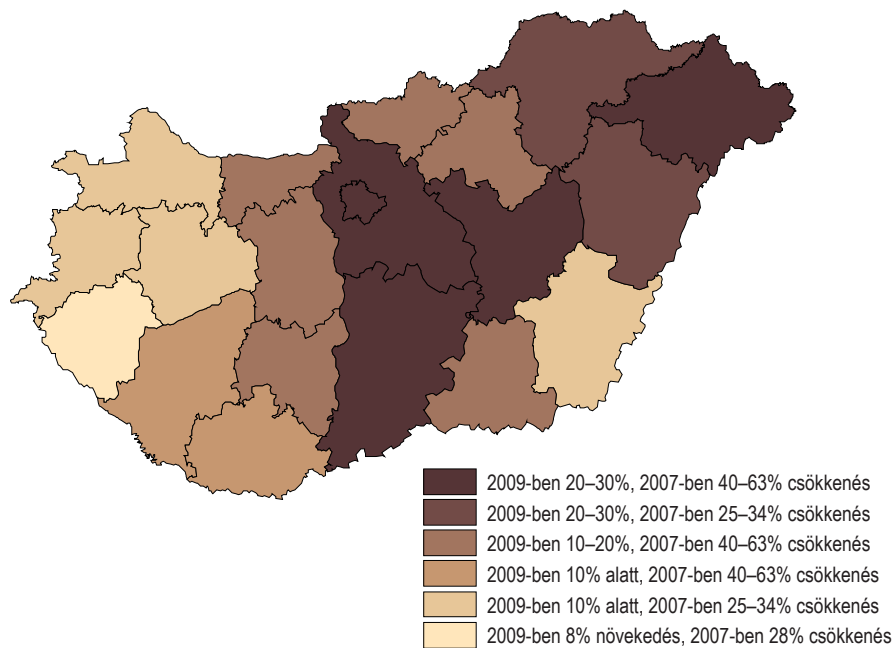
Az utóbbi években az időjárási szélsőségek fokozódtak, emiatt korábban nem tapasztalt mértékű termésingadozások fordultak elő. A tavaszi és nyár eleji aszály főleg a kalászosoknak árt, a július–augusztusi száraz kánikula a kukoricatermést veti vissza. Az évtized eleje óta a búza termésátlaga 2003-ban volt a legalacsonyabb (hektáronként 2640 kg), az előző évhez viszonyítva 25%-kal (ugyanekkor a kukoricáé 22%-kal) esett vissza. Kukoricából 2007-ben termett a legkevesebb, hektáronként 3730 kg, az előző évitől akkor 45%-kal (eközben a búza átlaga 12%-kal) maradt el. 2009-ben is jelentős kiesés érte a gabonatermelőket: a búza átlaghozama 23, a kukoricáé 14%-kal csökkent.

A csapadékhiány és a hőség káros hatása vidékenként eltérő mértékű ingadozást okoz a gabonatermesztésben. 2007-ben és 2009-ben a búzatermés Fejér, Pest, Nógrád megyék egybefüggő területén, valamint Tolna megyében, a kukoricáé Pest megyében és az Alföld nagy részén, illetve Észak-Magyarországon csökkent leginkább. A kiesések a legkevésbé Nyugat-Dunántúlon, valamint Veszprém és Békés megyében sújtották a gabonatermesztőket.

A búza termésátlagának változása megyénként 2007-ben és 2009-ben
(változás az előző évhez képest, %)

A kukorica termésátlagának változása megyénként 2007-ben és 2009-ben
(változás az előző évhez képest, %)

Hazánkban 2004–2006 között a felhalmozódott gabonatöbblet hasznosításához az EU intervenció felvásárlása jelentette a fő segítséget. A megnövekedett készlet elhelyezését új tárolók építése segítette, összesen 3,5–4,0 millió tonna befogadóképességgel. A 2007-ben megélénkült kiszállítás eredményeként 2008 elejére az EU intervenció készlete lepadt. Ezután az intervenció elvesztette korábbi jelentőségét, részben a 2005 óta változatlanul hagyott intervenció ár, részben a kukoricaintervenció megszorítása következtében. (A 2009/2010-es intervenció évben csak rendkívüli áresést követően, egyedi elbírálás alapján kerülhet sor kukorica intervenció felvásárlására.)

2009 végén a szokottnál jóval nagyobb mennyiségű gabonakészlet volt a termelők tulajdonában. Ennek alapvető oka a kereslet megcsappanása és ezzel összefüggésben az alacsony felvásárlási ár. Az export a 2009. évi termés betakarításától az év végéig búzából mintegy 340 ezer, kukoricából 300 ezer tonnával elmaradt a 2008 azonos időszakra jellemzőtől. Az értékesítést a hitelfelvételi lehetőségek szűkülése és a hitelköltségek emelkedése is nehezítette. A feldolgozók emiatt – a korábban jellemző éves készletezés helyett – általában csupán a folyamatos termeléshez szükséges mennyiségű gabonát vásárolják meg kisebb tételekben.

A jó évjáratokban termelődő kukoricatöbblet hasznosítására a bioetanol-gyártás lehetne megoldás, amit hazai üzemekben előállítva kisebb szállítási költség terhelne. A beruházói szándék 2007 elején még 3–4 üzem megvalósítására irányult, amelyek évi 1,6–1,8 millió tonna kukoricát lennének képesek feldolgozni. A tervezett beruházások azonban a gabonák 2007. évi árdrágulását követően leálltak.

A gabonatermesztést az utóbbi években a korábbinál fokozottabb termés- és áringadozás jellemezte Európa-szerte. Exportlehetőségünket a magas szállítási költségek drágulása is rontja.

*Az **EU-tagországok** – az előzetes és részben becsült adatok szerint – gabonából 296 millió tonna körüli mennyiséget takarítottak be 2009-ben, 6%-kal kevesebbet, mint az előző évben. Magyarországon az EU gabonatermésének alig 5%-a termett. A termelés a tagállamok többségében csökkent, kivéve az északi országokat. A hazánkéhoz hasonló mértékű visszaesés Spanyolországban, Portugáliában, Olaszországban, Szlovákiában és Bulgáriában volt jellemző.*

*Az EU 2009. évi gabonatermésének közel felét tette ki a **búza**, amiből 7%-kal termett kevesebb, mint az előző évben. Magyarország az EU búzatermeléséből mintegy 3%-kal részesedett. A legnagyobb búzatermelőktől, Franciaországból, Németországból és Nagy-Britanniából a búzatermés több mint fele származott.*

*Az EU-tagországok **árpából** 15%-kal kevesebbet takarítottak be 2009-ben az egy évvel korábbinál. Magyarország az EU árpatermésének közel 2%-át termelte. Franciaország, Németország és Spanyolország együtt az össztermés több mint felét adta.*

*Az EU **kukoricatermése** 2009-ben az előző évhez mérten egytizeddel csökkent. Magyarország az EU negyedik legnagyobb kukoricatermelője volt, 13%-os részaránnyal. A nálunk nagyobb termelők, Franciaország, Olaszország és Románia együtt a közösség kukoricatermésének több mint felét takarították be. (Közülük Olaszországban egyötöddel csökkent e termés.)*

Ipari növények termesztése

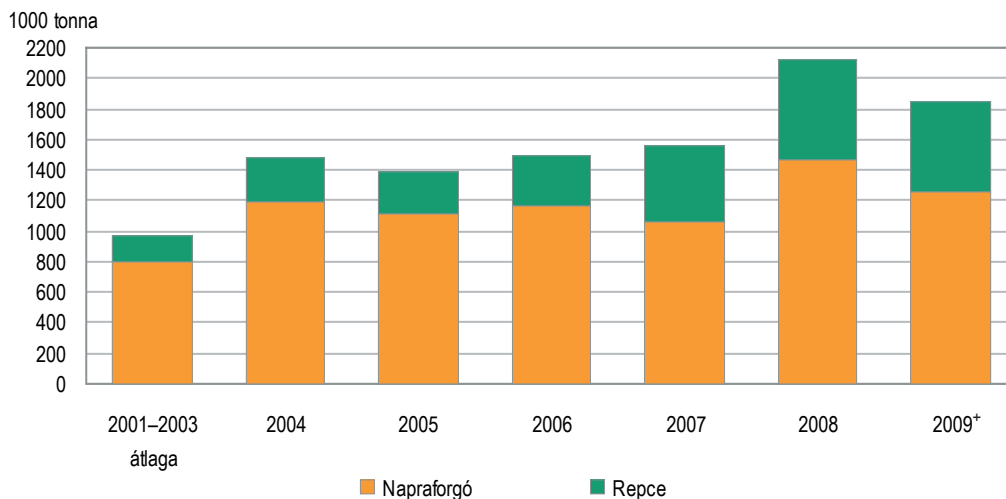
Cukorrépából 2009-ben 13 ezer hektáron 692 ezer tonnát, az előző évinél 21%-kal többet takarítottak be a gazdaságok.

A **főbb olajos magvakból** 2009-ben az előző évihez hasonlóan 797 ezer hektárról 13%-kal kevesebbet takarítottak be a termelők, ez azonban még így is jelentősen meghaladta a korábbi évek termését. Napraforgóból az előző évinél 3%-kal kisebb területen 14%-kal kevesebb, 1,3 millió ton-

na termett. A repce betakarított területe 6%-kal nőtt, 581 ezer tonnás termésmennyisége 11%-kal maradt el az egy évvel korábbtól.

4. ábra

A főbb olajos magvak termésmennyisége

Magyarország az EU cukorrépaterméséből 2009-ben alig 0,8%-kal részesedett, a legnagyobb termelők, Franciaország, Németország és Lengyelország együtt az összes háromnegyedét állították elő. **Napraforgóból** Magyarország az EU termésének több mint ötödét (Franciaország a háromtizedét) takarította be. **Repceből** alig 3%-os volt az arányunk, ennél többet termelt Franciaország, Németország, Csehország és Lengyelország, valamint Nagy-Britannia és Románia is.

A főbb árunövények termelési intenzitása (100 hektár szántóterületre jutó termésmennyisége) térségenként jelentősen különbözik. E mutató régiónkénti sorrendjét átlagos évről-évre az eltérő vetésszerkezeti arány határozza meg, értékét azonban a termésátlag ingadozása lényegesen befolyásolja. 2009-ben 100 hektár szántóterületre vetítve búzából Nyugat-Dunántúl termelt legtöbbet, ahol a szántó 26%-át foglalta el a búza, ezzel szemben Közép-Magyarország a legkevesebbet, ahol csak 22% volt e kultúra vetésszerkezeti aránya. Kukoricából a Dél-Dunántúl és Észak-Magyarország közti jelentős eltérést a termelési adottságokhoz igazodó 42, illetve 10%-os szerkezeti arány indokolja. A napraforgó Észak-Alföldön magasabb és a repce Nyugat-Dunántúlon magasabb mutatója szintén az éghajlati adottságoktól függő eltérő vetésszerkezettel magyarázható.

6. tábla

A főbb árunövények termelési intenzitása régiónként, 2009+ (100 hektár szántóra jutó termésmennyiség, tonna)

Megnevezés	Országos átlag	Maximum	Minimum	Maximum a minimum %-ában
Búza	99	Nyugat-Dunántúl 111	Közép-Magyarország 68	163,2
Kukorica	203	Dél-Dunántúl 303	Észak-Magyarország 50	606,0
Napraforgó	34	Észak-Alföld 39	Nyugat-Dunántúl 16	243,8
Repce	15	Nyugat-Dunántúl 24	Észak-Alföld 6	400,0

Egyéb növények termesztése

Burgonyából 2009-ben 541 ezer tonna, az előző évinél 21%-kal kevesebb termelt. (Magyarország az EU-tagországok burgonyatermesztésének mindössze 1%-át termelte.)

Zöldségfélékből 2009-ben az előző évinél egytizeddel kevesebbet, 1,6 millió tonnát, **gyümölcsből** pedig az előző évinél némileg többet, 850 ezer tonnát takarítottak be. A 600 ezer tonna körüli **szőlőtermés** kissé meghaladta az egy évvel korábbit.

A zöldség-gyümölcs és szőlőtermesztés előzetes adatai – a szántóföldi kultúráktól eltérően – csak részben származnak statisztikai megfigyelésből, amit egyéb (minisztériumi, kutatóintézeti, terméktanácsj) információk egészítenek ki. A később beérkező, teljes körű végleges statisztikai adatok ezen termékcsoportoknál az előzetesen becsülttől nagyobb mértékben eltérhetnek.

BŐVEBBEN

4. Az állattenyésztés főbb jellemzői

4.1. Állatállomány

Az **állatállomány** 2009. december 1-jei összeírása az egy évvel korábbihoz képest állatfajonként eltérő változásokat, általában csökkenést mutatott.

A **szarvasmarhák** száma a több évtizedes mérséklődést követően az utóbbi 3 évben megállapodott: 2009 decemberében az előző évinél alig kevesebbet, 700 ezer darab szarvasmarhát tartottak a gazdaságok. Ezen belül a gazdasági szervezetek állománya 2%-kal fogyatkozott, az egyéni gazdaságoké 3%-ot meghaladóan növekedett. A tehénállomány 312 ezer darab volt, 12 ezerrel (közel 4%-kal) maradt el az egy évvel korábbitól. A tej alacsony termelői ára a tej- és a kettőshasznú tehénállomány 16 ezres csökkenéséhez vezetett, a húshasznú tehénlétszám eközben 4 ezerrel gyarapodott.

7. tábla

Decembéri állatállomány

Megnevezés	2006	2007	2008	2009	2008	2009
	1000 db				előző év = 100,0	
Szarvasmarha	702	705	701	700	99,4	99,9
Ebből: tehén	322	322	324	312	100,6	96,3
Sertés	3 987	3 871	3 383	3 247	87,4	96,0
Ebből: anyakoca	290	259	230	226	88,8	98,3
Juh	1 298	1 232	1 236	1 223	100,3	98,9
Ebből: anyajuh	1 030	977	964	968	98,7	100,4
Baromfi	39 677	38 281	39 716	40 264	103,7	101,4
Ebből: tyúkféle	30 303	29 866	31 165	32 128	104,3	103,1
pulyka	4 087	4 368	3 527	3 018	80,7	85,6
liba	2 708	1 817	2 120	1 405	116,7	66,3
kacsa	2 579	2 230	2 904	3 713	130,2	127,9

A **sertésállomány** 3,2 millió darab volt, a csökkenő tendencia mérséklődésével mindössze 4%-kal maradt el az előző évitől. Ezen belül a gazdasági szervezetekben már az egy évvel korábbi szinten maradt, a egyéni gazdaságokban viszont további 12%-kal fogyatkozott a sertések száma. (2008-ban a takarmány magas ára miatt mindkét üzemcsoportban közel azonos mértékű, összesen mintegy 13%-os volt a visszaesés.) A kisüzemi sertéstartás romló jövedelmezőségére utal, hogy az egyéni gazdaságok az EU-csatlakozás előtt, 2003 decemberében még az ország sertésállományának 46, 2009 telén már csupán 30%-ával rendelkeztek. A 226 ezer darabos kocaállomány mintegy 2%-kal (2008-ban 11%-kal) maradt el az egy évvel korábbtól.

Hazánk az EU sertésállományának 2%-ával és a szarvasmarha-állomány kevesebb mint 1%-ával rendelkezett 2009 decemberében. Az EU-tagállamok közül a legnagyobb sertéstartók (Németország, Spanyolország, Lengyelország, Franciaország, Dánia és Hollandia) együtt a közösség sertésállományának mintegy héttizedét birtokolták, miközben ezekben az országokban az EU lakosságának fele élt. Közülük az előző évi csökkenés után Lengyelországban és Dániában már kissé növekedett az állomány.

A **juhállomány** 1,2 millió darab volt, némileg csökkent, ezen belül az anyajuhok száma kissé növekedett.

A **baromfiállomány** összességében alig több mint 1%-kal növekedett. Tyúkféléből 3, kacsából 28%-kal többet, pulykából 14, libából 34%-kal kevesebbet tartottak a gazdaságok, mint 2008 decemberében. A baromfiállomány közel kétharmada vágóállat, évente többször cserélődik, gyorsan követve a jövedelmezőség változását. A takarmánygabonák 2008. II. félévi áresése a tyúkféle- és a kacsállomány növekedését tette lehetővé. A pulykatartás az egyik legnagyobb feldolgozó csődje, a lúdtartás pedig a libamáj exportkeresletének zuhanása (libatömést ellenző állatvédő kampány) miatt esett vissza.

8. tábla

A főbb állatfajok tartási intenzitása régiónként, 2009. december 1.
(100 hektár szántóra jutó állatállomány, darab)

Megnevezés	Országos átlag	Maximum		Minimum		Maximum a minimum %-ában
Szarvasmarha	16	Nyugat-Dunántúl	21	Dél-Dunántúl	11	190,9
Sertés	73	Észak-Alföld	93	Észak-Magyarország	40	232,5
Baromfi	911	Közép-Dunántúl	1 290	Dél-Dunántúl	461	279,8

A főbb állatfajok közül az előző évhez viszonyítva a baromfitartásban fokozódtak, a szarvasmarha és a sertéstartásban mérséklődtek a régiónkénti különbségek. A baromfitartásban a 2008-ban még vezető, de pulykatartásában jelentősen visszaeső Nyugat-Dunántúl helyét Közép-Dunántúl vette át.

4.2. Vágóállatok és állati termékek termelése

A vágóállat-termelés 2009-ben az előzetes adatok szerint megközelítőleg 1,4 millió tonna volt, 33 ezer tonnával (2%-kal) kevesebb az előző évinél. A vágóállat-termelésből 47%-kal részesedett a vágóbaromfi és 43%-kal a vágósertés. A vágóbaromfi mennyisége az előző évihez hasonlóan alakult, a vágósertésé 5%-kal csökkent. Vágómarhából 2009-ben 6%-kal mérséklődött a termelés.

Vágóállat- és állattermék-termelés

Megnevezés	2007	2008	2009 ⁺	2007	2008	2009 ⁺
				előző év = 100,0		
Vágóállat, ezer t	1 396	1 400	1 367	101,7	100,3	97,6
Ebből: vágómarha	89	88	83	106,0	98,9	94,3
vágósertés	643	620	586	104,9	96,4	94,5
vágóbaromfi	616	646	649	97,5	104,9	100,5
Tehéntej, millió l	1 794	1 792	1 702	99,9	99,9	95,0
Tyúktójas, millió db	2 843	2 879	2 807	96,2	101,3	97,5

Az állati termékek közül a legnagyobb volument képviselő tehéntejből 1,7 milliárd litert, tyúktójasból 2,8 milliárd darabot, az előző évinél 5, illetve 3%-kal kevesebbet termeltek a gazdaságok.

BŐVEBBEN**5. Termelői és ráfordítási ár**

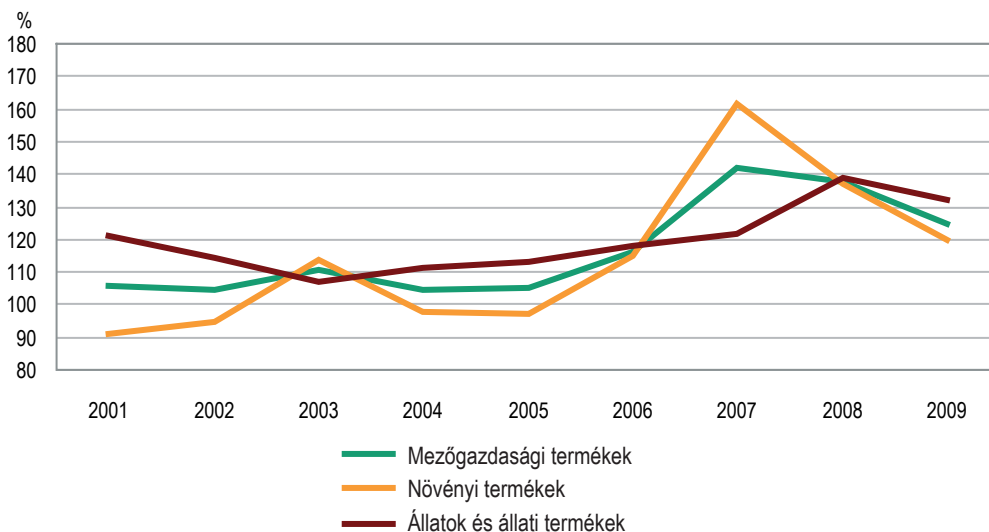
A **termelőiár-színvonal** a 2008. évi 2,7%-os mérséklődés után 2009-ben 9,5%-kal esett vissza. Ezt megelőzően az évtized folyamán a legnagyobb, 5,4%-os árcsökkenést 2004-ben mérte a statisztika, az akkori bőséges gabonatermés hatásaként. Az árszínvonal – elsősorban a gabonafélék 2006–2007. évi drágulásának eredményeként – az árzuhanás ellenére még 2009-ben is jelentősen meghaladta az évtized első felében jellemzőt, de a ráfordítási árak a 2008. évi nagymértékű, 15,0%-os növekedést követően csupán 5,8%-kal mérséklődtek.

A mezőgazdasági termékek termelői ára az éven belül általában a piaci kereslet-kínálat változásának megfelelően alakul: nagyobb terméktömeg (kínálat) hatására az árak csökkennek, a kínálat szűkülése pedig növeli az árakat. Mezőgazdaságunk meghatározó termékei, a szántóföldi árunövények és a vágóállatok árát a világgazdasági áringadozások határozzák meg, amelyek jelentős hatást gyakorolnak a többi ágazat (pl. a zöldségek, a gyümölcsök és a tejtermékek) árszinyaira is. Hosszabb időszak alatt – az éves ingadozások ellenére – az árszínvonal növekvő tendenciája érvényesül, az emelkedő termelési költségek következményeként. A 2009. évi termelőiár-esés fő oka valószínűleg a világgazdasági válság.

A növénytermesztési és kertészeti termékek termelőiár-színvonala 2007-ben az exportpiacaink kialakult erős gabonahiány következtében felszökött, 2008-ban a kiemelkedő termékek miatt mérséklődött, és ez a tendencia 2009-ben a főbb árunövények termésnövekedése ellenére is folytatódott. Az élő állatok és állati termékek felvásárlásiár-színvonala a 2003. évi mélypont után egyre emelkedett, 2009-ben azonban szintén csökkent.

A **termelőiár-indexek termékcsoportonkénti adataiból** kitűnik, hogy a növénytermesztési és kertészeti termékek árszínvonalának erős ingadozását 2006–2008 között elsősorban a gabonák, de a szőlő és a gyümölcsfélék ármozgása is okozta. Ezek termésmennyisége és emiatt árszintje az időjárástól függően évente nagyon eltérő volt. Az áresés 2009-ben általánossá vált, legkevésbé a zöldségek, leginkább a szőlő-gyümölcs termékcsoport árai csökkentek.

A mezőgazdasági termékek termelőiár-indexe (2000 = 100,0)

A gabonák árviszonyait az utóbbi években alapvetően az exportkereslet határozta meg. Az exportár emelkedése maga után vonta a felvásárlási ár növekedését. 2008-ban a gabonafélék közül a kukorica ára esett leginkább: 37%-kal. (Még nem teremtett új piacot a bioetanol-gyártás bevezetése, de a kukorica 2007. évi magas ára miatt elodázott felfuttatása.)

A főbb szántóföldi árúnövények ára 2009-ben általában csökkent. Az előző évihez viszonyítva a búzáért 25, a kukoricáért 4%-kal kaptak kevesebbet a termelők, ám ez utóbbi ára 2008-ban esett vissza kétharmadára. A napraforgót 19, a repcét (előző évi kiugró ára után) 32%-kal kevesebbet tudták értékesíteni a gazdálkodók.

A zöldségfélék közül a paradicsom ára 20%-kal csökkent, a szőlőé szintén egyötöddel, a gyümölcsfélék közül az alma ára 24%-kal esett vissza.

10. tábla

A mezőgazdasági termékek termelőiár-indexei főbb termékcsopontonként (előző év = 100,0)

Megnevezés	2005	2006	2007	2008	2009
Növényi termékek	99,4	118,0	140,5	85,6	87,3
Ebből: gabonafélék	90,1	124,1	169,9	76,4	85,8
ipari növények	102,8	100,9	110,2	111,9	85,9
zöldség	107,6	114,3	104,9	108,0	93,1
szőlő, gyümölcs	121,6	116,5	142,7	74,0	80,7
Állatok és állati termékek	101,8	104,0	103,6	113,6	95,4
Ebből: élő állatok	103,1	104,9	98,8	114,0	100,3
állati termékek	99,7	102,3	112,3	112,8	84,7
Összesen	100,7	110,6	122,2	97,3	90,5

Az élő állatok ára a 2008. évi magas bázis szintjén maradt. Közülük a vágómarha és a vágójuh ára 8–9, a vágósertésé 4%-kal emelkedett, a vágóbaromfié 6%-kal csökkent. Év közben a vágósertés ára a nyár végéig mérséklődő ütemben növekedett, ezután csökkenni kezdett és decemberben már 11%-kal alacsonyabb volt, mint egy évvel korábban. A vágóbaromfi ára viszonylag kiegyenlített volt, néhány százalékkal elmaradt a 2008. évitől.

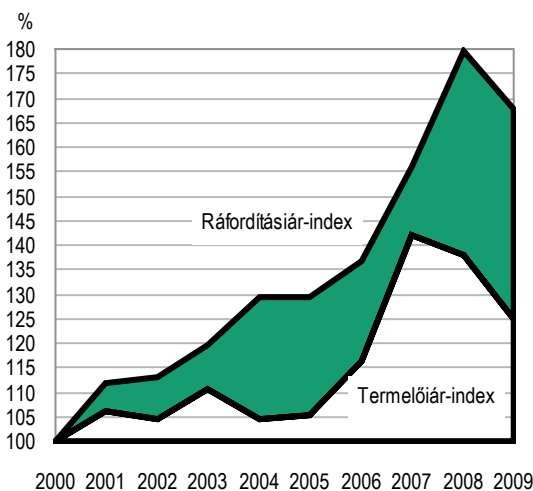
Az állati termékek közül a tejtért 22%-kal kevesebbet, a tojásért 5%-kal többet fizettek a felvásárlók, mint az előző évben. A tehéntej ára 2007 októberétől 2008 januárjáig egyre emelkedett, és erről a magas szintről csak tavasszal kezdett esni, azután egyre csökkenve 2009 nyarán érte el mélypontját, amikor már mintegy háromtizeddel volt alacsonyabb, mint egy évvel korábban. A tej ára lassú növekedés eredményeként decemberben már lényegesen kevésbé, 8%-kal maradt el az előző év bázisidőszakára jellemzőtől. A tyúktojás ára az év során kiegyenlítően havonta néhány százalékkal volt magasabb, mint 2008-ban.

A mezőgazdaság ráfordításiár-szintje a 2008. évi 15,0%-os emelkedés után 2009-ben 5,8%-kal mérséklődött. Ezen belül a folyó termelőfelhasználás árszintje 7%-kal csökkent, a beruházásoké 3%-kal emelkedett. Az energia ára 2009-ben 5, a műtrágyáé 11, a takarmányé 18%-kal volt alacsonyabb a 2008. évinél.

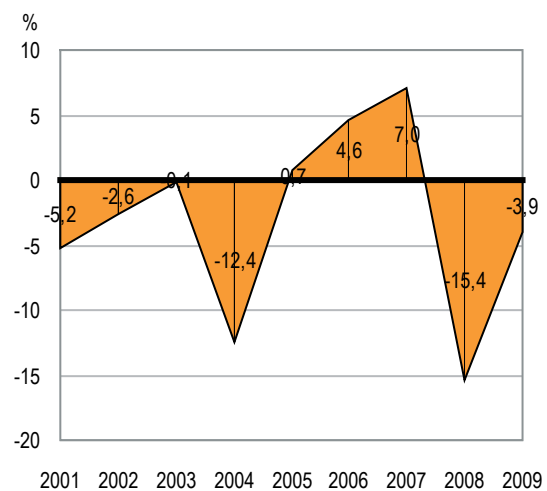
A mezőgazdaság árviszonyaira jellemző, hogy a termelői árak többéves periódust vizsgálva kevésbé nőnek, mint a ráfordítási árak. Az agrárium a termelői árak (a 2007–2008. évi gyors növekedést követő) esése, ugyanakkor a ráfordítások fokozódó drágulása nyomán 2008-ban jelentős, 15,4, 2009-ben pedig további 3,9%-os árvesztést szenvedett el az **agráröllő** nyílásával mérve.

6. ábra

Termelői- és ráfordításiár-index
(2000 = 100,0)

Agráröllő
(eltérés 100,0-tól, %)

A termelőiár- és a ráfordításiár-index hányadosa, az agráröllő megmutatja, hogy adott évben érvényesült-e a mezőgazdasággal szemben az ipar árlefölöző hatása. Az agráröllő nyílása ellenére is növekedhet a mezőgazdaság jövedelme, ugyanis korszerűbb technológiával fokozható a kibocsátás. Az agráröllő azért sem áll közvetlen összefüggésben a mezőgazdaság jövedelmezőségével, mert a termelői ár nem tartalmazza az összes bevételt (pl. a támogatásokat), és a ráfordítási árak közt sem szerepel a termeléshez kapcsolódó összes kiadás (pl. a hitelkamat és a földbérleti díj).

BŐVEBBEN

6. A mezőgazdaság teljesítménye makrogazdasági mutatók alapján

A **mezőgazdaság teljes bruttó kibocsátásának volumene** (előző évi, összehasonlító áron számított értéke) a mezőgazdasági számlarendszer 2010. januári előzetes adatai szerint 2009-ben 10%-kal alacsonyabb volt az előző évinél. (A folyó áron mért kibocsátás a termelői árak visszaesése miatt 18%-kal maradt el a 2008. évitől.) A növényi termékek termelésének volumene 15, az állatoké és állati termékeké 2%-kal csökkent.

A **növényi termékek** bruttó kibocsátásának volumene a kiemelkedő előző év után átlagosnak tekinthető szintre esett vissza. A változást főként a gabonák és a burgonya 20–22, az ipari növények 12, valamint a zöldségfélék 9%-os volumencsökkenése okozta. A szőlő és a gyümölcsfélék kibocsátása mintegy 3%-kal haladta meg az előző évit.

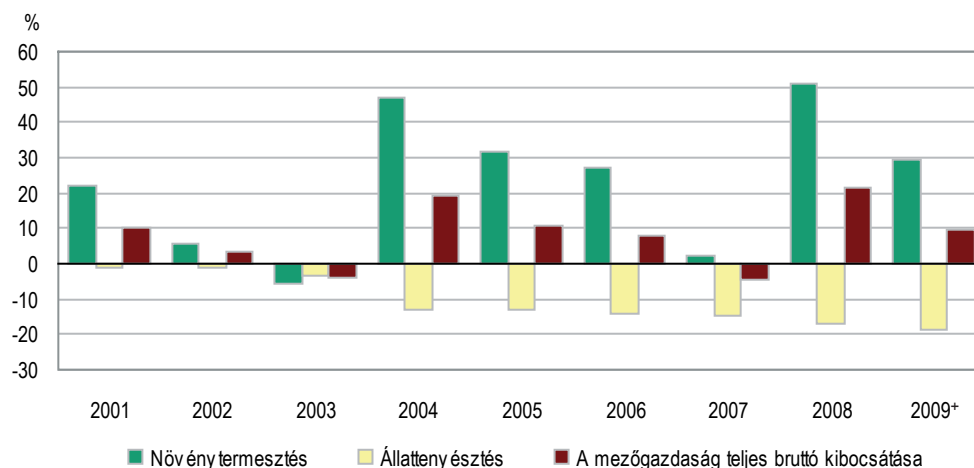
Az **élő állatok** közül szarvasmarhából 9, sertésből 3%-kal csökkent, baromfiból az előző évi szinten maradt a kibocsátás volumene. Az **állati termékek** közül a nyers tej kibocsátása 5%-kal csökkent, a tojásé nem változott.

A **mezőgazdasági termelés** az évtized során – elsősorban a szántóföldi árunövények hozamától függően – jelentősen ingadozott. Az aszály miatt 2002–2003-ban és 2007-ben nagy arányban visszaesett, 2004-ben és 2008-ban viszont a bőséges gabonatermés eredményeként kiugróan magas volt a mezőgazdaság teljesítménye. Kalászosokból és kukoricából 2004-ben minden idők országos rekordtermésének számító 16,7 millió tonnát, 2008-ban pedig ennél is többet, 16,9 millió tonnát takarítottak be a gazdálkodók. Az utóbbi években egyre terjedt az olajos magvak termelése, ugyanis folyamatos keresletük következtében árszintjük kevésbé ingadozott.

A mezőgazdaság termelését csökkentette, hogy az **állatállomány** az EU-tagság elnyerését követően szinte folyamatosan fogyott. A **vágóállatok és az állati termékek termelése** 2004-ben visszaesett, és azóta is csökkenő tendenciájú, miközben az import jelentősen meghaladja a korábbi.

7. ábra

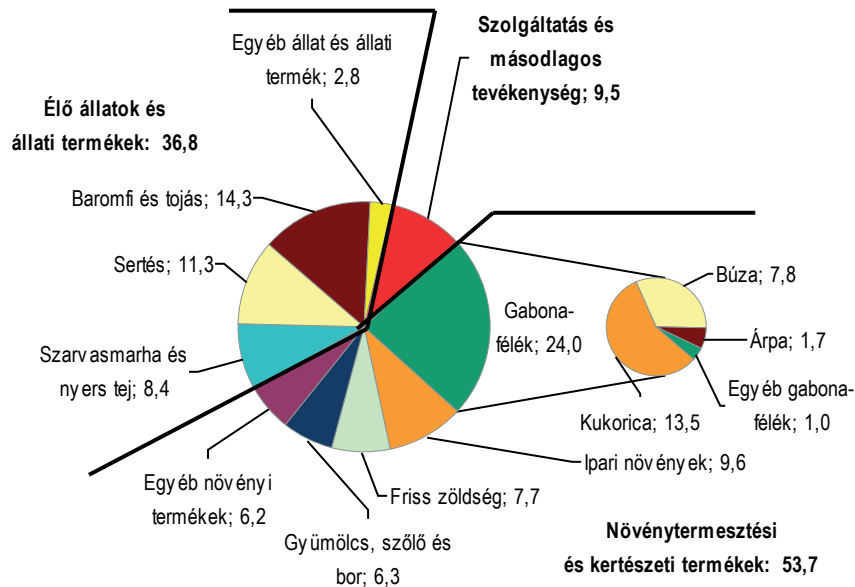
A bruttó kibocsátás volumenének változása
(eltérés a 2000. évitől, százalékpont)

A **mezőgazdaság teljes bruttó kibocsátása folyó alapon** 2009-ben az előzetes adatok szerint 1621 milliárd Ft volt, ebből a növényi termékek 871 milliárd Ft, az állatok és állati termékek 597 milliárd Ft, a mezőgazdasági szolgáltatások és másodlagos (főként mezőgazdasági termékfeldolgozó) tevékenységek 153 milliárd Ft értékkel részesedtek.

A növénytermesztésen belül a gabonafélék kibocsátása a legjelentősebb, az állattenyésztésen belül pedig a baromfié, ami (a tojással együtt) már számottevően magasabb volt, mint a sertésé vagy a szarvasmarháé.

A mezőgazdaság teljes bruttó kibocsátása, 2009 (előzetes adatok folyó alapon, megoszlás, %)

Az MSZR-hez a bemutatott termelési számla mellett jövedelem- és tőkeszámlák is tartoznak. Az MSZR – az Eurostat által kidolgozott módszertana révén – összehasonlíthatóvá teszi az egyes EU-tagországokban a mezőgazdasági termelés főbb jellemzőit és a mezőgazdasági termelők jövedelmi helyzetének változását.

A bruttó hozzáadott érték (a kibocsátás és a folyó termelőfelhasználás különbözete) az előzetes adatok alapján 453 milliárd forint volt 2009-ben, folyó áron számolva 31%-kal alacsonyabb, mint az előző évben. A mezőgazdasági tevékenységből származó, folyó áron számított **nettó vállalkozói jövedelem** (a nem fizetett munkaerő jövedelme, valamint a gazdasághoz tartozó föld és tőke hozadéka) 2009-ben 214 milliárd forint volt, a felére csökkent 2008-hoz képest. (A nettó vállalkozói jövedelem azért csökkent nagyobb arányban, mert a bruttó hozzáadott értéknek nagyobb hányadát kötötte le az amortizáció és a munkavállalók javadalmazása.)

A mezőgazdaságban felhasznált munkaerő hatékonyságváltozását az EU statisztikája elsősorban az „A” mutatóval, a termelési tényezők éves munkaerőegységre jutó reáljövedelmének indexével méri. (2008-ban az EU-tagországokban átlagosan kismértékben, 2%-kal romlott, ezen belül hazánkban kiemelkedően, 27%-kal javult az „A” mutatóval mért munkaerő-hatékonyság.) Az Eurostat előzetes adatai szerint 2009-ben az „A” mutató értéke a tagországok átlagában mintegy 12%-kal, ezen belül hazánkban az előző évi kiemelkedő bázishoz viszonyítva közel egyharmaddal vált kedvezőtlenebbé. A legjelentősebb mezőgazdaságú EU-tagok közül Franciaországban, Németországban és Olaszországban is egytöd körüli volt a munkaerő-hatékonyság visszaesése. A kedvezőtlen változást 2009-ben főként az alacsonyabb hozamok és az árunövények alacsonyabb termelői árai okozták, de az állatok és állati termékek kibocsátásának csökkenése, a tej áresése is hozzájárult.

A **nemzeti számlarendszer** a nemzetgazdaság teljesítményének teljes, átfedésmentes megfigyelése érdekében az **ágazati besorolás alapján** összegzi a bruttó hozzáadott értéket. A nemzeti számlarendszer a háztartások mezőgazdasági tevékenységén túlmenően a mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás, valamint a halászat gazdasági ágba sorolt szervezetek bruttó hozzáadott értékét mutatja ki. Az így nyert adatok tartalmazzák nem mezőgazdasági tevékenységből származó teljesítményt is, nem tartalmazzák viszont a más gazdasági ágakba sorolt szervezetek mezőgazdasági termelését, emiatt közvetlenül nem hasonlíthatók össze az MSZR adataival. A

nemzeti számlarendszer előzetes adatai szerint 2009-ben a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás és halászat folyó alapáron számított bruttó hozzáadott értéke 665 milliárd forint volt, 32%-kal elmaradt az előző évitől, emiatt a bruttó hazai termék (GDP) előállításához az előző évi 3,9% helyett mindössze 2,5%-kal járult hozzá.

A mezőgazdaság **munkaerő-felhasználása** előzetes adatok szerint 2009-ben alig kimutathatóan növekedett. Ezen belül a fizetett munkaerő felhasználása tovább csökkent. A nem fizetett munkaerő igénybevétele az előzetes adatok szerint 2009-ben kissé növekedett ugyan, de az évtized során számottevően csökkent. Az élőmunka-felhasználás hosszabb távon csökkenő tendenciája elsősorban a gazdaságok számának fogyatkozásával és az értékesítésre termelők körében az élőmunka-felhasználás hatékonyságának javulásával függhet össze. A mezőgazdasági termelők által kifizetett **munkavállalói jövedelem** 2009-ben – a munkavállalói létszám csökkenése ellenére – az előző évi 218 milliárd forintról 220 milliárd forintra (1%-kal) növekedett, ami az átlagkeresetek enyhe emelkedésével magyarázható.

BŐVEBBEN

7. A mezőgazdaság munkaerő-felhasználása

Igen gyakran felmerülő kérdés, hogy hányan dolgoznak a mezőgazdaságban, s egyúttal ennek a mutatónak az értelmezése okozza a legtöbb félreértést is. Erre többek között az ad okot, hogy egyrészt a munkaerő-felhasználásra több adattal is találkozhatunk, valamennyi adat hiteles, nemzetközi módszertannak megfelelően számított; másrészt míg a gazdasági szervezetekben foglalkoztatottak, alkalmazottak többnyire napi 8 órában végzik tevékenységüket, addig az egyéni gazdaságokban nem ritka a napi néhány órás munkavégzés sem.

Többek között ilyen okok vezettek el az éves munkaerőegység fogalmának bevezetéséhez, ami a néhány órás munkavégzés teljes munkaidős munkavégzésre (évi 1800 óra) való átszámítását teszi lehetővé, összehasonlíttóvá téve a gazdasági szervezetekben és az egyéni gazdaságokban végzett munka nagyságát. Az EU gyakorlatában megkülönböztetjük a fizetett és a nem fizetett munkavégzést is, ez utóbbi az egyéni gazdaságokban a háztartások tagjai által végzett mezőgazdasági munkát fedi.

2009-ben annyi időt kötött le a mezőgazdasági tevékenység végzése, mintha 441 ezren egész évben teljes munkaidőben dolgoztak volna. A mezőgazdaság munkaerő-ráfordításának nagysága – a korábbi évektől eltérően – az előzetesen rendelkezésre álló, lakossági munkaerő-felvétel eredményére támaszkodó adatok alapján némileg növekedett. A nem fizetett munkaerő-felhasználás aránya az összes munkaerő-ráfordítás háromnegyedét (2000-ben még közel négyötödét) tette ki. A nem fizetett munkaerő felhasználása 1,6%-kal volt magasabb, a fizetett munkaerőé 1,3%-kal volt alacsonyabb, mint 2008-ban. (A nem fizetett munkaerő felhasználása az előzetes információk alapján csak bizonytalanul becsülhető.)

11. tábla

Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás

(éves munkaerőegység)

Megnevezés	2005	2006	2007	2008	2009 ⁺
Nem fizetett	407 682	390 903	348 046	324 136	329 227
Fizetett	114 566	113 500	111 245	112 931	111 427
Összesen	522 248	504 403	459 291	437 067	440 655

A mezőgazdaság munkaerőráfordítás-nagysága 4 év alatt 16%-kal csökkent, ezen belül a nem fizetett munkaerő jelentősen, 19%-kal, a fizetett munkaerő 3%-kal lett kevesebb 2005-höz képest. A munkaerő, s egyúttal a nem fizetett mezőgazdasági munkaerő-ráfordítás nagyarányú csökkenése elsősorban az egyéni gazdaságok számának gyors ütemű fogyatkozására vezethető vissza. Alig változott a munkaerő-ráfordítás szerkezete, a fizetett munka az összes munkaerő-ráfordításnak egynegyedét tette ki 2009-ben.

Miközben az éves munkaerőegység jól használható a mezőgazdasági munka szerkezetének vizsgálatára, nem alkalmas a nemzetgazdaság más ágakkal való összehasonlításra, hiszen ahhoz valamennyi nemzetgazdasági ág esetében éves munkaerőegységre kellene átszámolni a munkaerő-ráfordítást. A más nemzetgazdasági ágakkal való összehasonlításra a valamennyi nemzetgazdasági ágra kiterjedő munkaerő-felmérés és az intézményi munkaügyi statisztika szolgál.

A lakossági munkaerő-felmérés a magánháztartásokra kiterjedő reprezentatív felvétel, ami a 15–74 éves személyek gazdasági aktivitásáról nyújt információt. Azokkal a gazdasági szervezetekben munkát vállalókkal és egyéni gazdaságokban munkát végzőkkel számol el, akiknek fő jövedelemszerző tevékenysége a mezőgazdasági tevékenység. A lakossági munkaerő-felmérés adatai szerint 2009-ben országosan 3,8 millió főt foglalkoztattak, 2,5%-kal kevesebbet, mint 2008-ban. Ezen belül a mezőgazdaságban, a vad- és erdőgazdálkodásban, valamint a halászatban a megújított ágazati besorolás (TEÁOR'08) szerint 175,8 ezer fő (a foglalkoztatottak 4,6%-a) dolgozott, 3,9%-kal több, mint az előző évben.

A lakossági munkaerő-felvétel adatai szerint a különféle gazdasági ágakat (ipart, építőipart, kereskedelmet stb.) sújtó válság miatt 2009-ben módosult a foglalkoztatás szerkezete. A munkahelyüket veszítők egy része ugyanis – mivel a családi gazdaságban már korábban is végzett tevékenysége vált elsődleges jövedelemforrásává – a mezőgazdaságban foglalkoztatottak számát növelte.

Az intézményi munkaügyi statisztika az 5 és annál több főt foglalkoztató vállalkozások és költségvetési szervezetek megfigyelésén alapul, és a mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás, valamint a halászat gazdasági ágba sorolt gazdasági szervezetekben alkalmazásban állókat figyeli meg. Az intézményi munkaügyi statisztika adatai szerint 2009-ben a nemzetgazdaságban alkalmazottak 3,1%-a, 82,8 ezer fő dolgozott a mező-, vad- és erdőgazdálkodásban, valamint a halászatban, 1,7%-kal kevesebb, mint az előző évben.

A lakossági munkaerő-felmérés „hiányossága”, hogy csak részben, az intézményi munkaügyi statisztika pedig egyáltalán nem számol az egyéni gazdaságokban végzett mezőgazdasági tevékenységgel, annak legjobb mutatója az éves munkaerőegységben kifejezett adat.

2009-ben a legalább 5 főt foglalkoztató élelmiszer-ipari szervezetek 96,5 ezer főt alkalmaztak, 5%-kal kevesebbet, mint 2008-ban. Az élelmiszeriparban dolgozók létszáma a nemzetgazdasági alkalmazottak 3,6%-át, ezen belül a feldolgozóipariak 15,9%-át tette ki.

A munkaügyi statisztika szerint a legalább 5 főt foglalkoztató mezőgazdasági szervezetekben a **havi bruttó átlagkereset** 2009-ben 137 101 Ft, a nettó 94 501 Ft (a nemzetgazdasági átlag 76%-a) volt. A bruttó átlagkereset 2,6%-kal (a nemzetgazdasági átlagnál 1,9 százalékponttal nagyobb mértékben), a nettó 2,7%-kal (a nemzetgazdaságinál 1,0 százalékponttal nagyobb mértékben) nőtt.

Az élelmiszeripar megfigyelt szervezeteiben a havi bruttó átlagkereset 2009-ben 159 003 Ft volt, 2,3%-kal magasabb, mint az előző évben. A havi nettó átlagkereset 104 391 Ft-ra, 2,6%-kal emelkedett. Az élelmiszeriparban dolgozók keresete mind a nemzetgazdasági, mind a feldolgozóipari átlagnál alacsonyabb volt, lemaradása 2009-ben a nemzetgazdasághoz képest csökkent, a feldolgozóiparihoz viszonyítva növekedett.

BŐVEBBEN

8. Külkereskedelem

Az **élelmiszerek, italok és dohány** a nyersanyagok árufejezetbe sorolt **mezőgazdasági eredetű nyersanyagokkal** (pl. olajos magvakkal és növényi olajokkal) együtt mindössze néhány százalékkal, de 2007-től növekvő arányban részesedtek Magyarország külkereskedelmi forgalmából, aktívumuk pedig számottevően hozzájárult a külkereskedelmi egyenleg javításához.

A nemzetgazdaság külkereskedelmi forgalmában a mezőgazdasági eredetű import aránya az évtized elejétől (főként az EU-tagság elnyerése után) növekedett, az exporté viszont 2006-ig csökkent, ezután két évben dinamikusabban bővült, 2009-ben pedig stagnált. A mezőgazdasági eredetű áruk külkereskedelmi aktívuma 2007-től jelentősen meghaladta a korábbiakat. A növekedést főként a növényi termékek exporttöbblete eredményezte. Közülük a gabonaforgalom egyenlege volt meghatározó, amely azonban a 2008. évi 288 milliárd után 2009-ben 236 milliárd forintra csökkent. A kiesést részben ellentételezte, hogy az olajos magvak és növényi olajok külkereskedelmi többlete 113-ról 137 milliárd forintra emelkedett. Az élő állatok és állati termékek közül a hús és húskészítmények külkereskedelmi többlete volt a meghatározó, az előző évi 133-ról 2009-ben 156 milliárdra emelkedett, ezzel szemben viszont pl. tejtermékekből és tojásból a 2008. évi 13 milliárdot meghaladva 18 milliárd forint behozatali többlet származott.

12. tábla

A mezőgazdasági eredetű áruk* külkereskedelme

Megnevezés	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Export (milliárd Ft)						
Élelmiszerek, italok, dohány	672	718	858	1 086	1 235	1 209
Mezőgazdasági nyersanyag	108	108	112	131	203	211
Összesen	780	826	970	1 217	1 437	1 420
Import (milliárd Ft)						
Élelmiszerek, italok, dohány	449	537	643	725	861	861
Mezőgazdasági nyersanyag	55	60	63	67	94	81
Összesen	503	597	706	792	955	942
Egyenleg (milliárd Ft)						
Élelmiszerek, italok, dohány	223	181	215	360	373	348
Mezőgazdasági nyersanyag	53	47	49	65	109	130
Összesen	276	228	264	425	482	478
Ebből:						
növényi termékek	178	198	246	391	445	454
élő állatok és állati termékek	134	91	89	109	121	119
egyéb	-23	-31	-39	-40	-49	-51
ital, dohány	-12	-29	-33	-35	-35	-45
Mezőgazdasági eredetű áruk részesedése a külkereskedelemből (%)						
Export	6,9	6,6	6,2	7,0	7,8	8,5
Import	4,1	4,5	4,4	4,6	5,2	6,1

*A mezőgazdasági nyersanyagok kategória a külkereskedelem szabványos nemzetközi kereskedelmi osztályozás (SITC) szerinti termékforgalmának II. Nyersanyagok árufejzetéből a 21. Nyersbőr és kikészítetlen szőrme, 22. Olajos mag és olajtartalmú gyümölcs, 29. Állati és növényi eredetű nyersanyag, továbbá 4. Állati és növényi olaj, zsír és viasz árucsoportokat tartalmazza.

A 2007. évi 247 milliárd forintos exportnövekedés közel kétharmadát (159 milliárdot) a gabonafélék adták, nagyrészt a korábbi években betárolt EU-intervenciós gabonakészlet értékesítéséből. A 2008. évi 220 milliárdos további exportnövekedéshez a gabonafélék már mindössze 21 milliárdtal járultak hozzá, a 2009. évi 17 milliárdos exportcsökkenés egyik oka pedig a gabonaexport értékének 60 milliárdos esése volt. Az olajos magvak és a növényolajok exportja 2008-ban 68, 2009-ben 9 milliárd forinttal növekedett.

A mezőgazdasági eredetű termékek külkereskedelmének **országokéinti** összetétele az EU-csatlakozást követően jelentősen megváltozott. Az EU-ba irányuló mezőgazdasági eredetű export ugyanis kevésbé növekedett, mint a behozatal. (Számbavételi változás is hozzájárult az EU-egyenleg romlásához: 2003-tól a tengerentúli származási ország helyett a befogadó kikötővel rendelkező EU-tagország szerepel az import feladójaként.)

Magyarország 2009-ben összesen 150 országgal kereskedett mezőgazdasági eredetű árukkal. Ezek közül 97 országgal kétirányú kapcsolatban bonyolítottuk le a forgalom döntő hányadát, további 33 országba csak exportáltunk, 20 országból pedig csak importáltunk.

A magyar kivitel több országba kiegyenlítettebben irányult, miközben a behozatal kevesebb országból, koncentráltabban érkezett. Az export négyötödét 13 ország, közöttük 11 EU-tagország fogadta be. Az import négyötödét 10 EU-tagország szállította.

13. tábla

Mezőgazdasági eredetű export és import főbb országok szerint, 2009

Sor- szám	Magyarországról export			Magyarországról import		
	befogadója	milliárd Ft	megoszlás, %	feladója	milliárd Ft	megoszlás, %
1.	Németország	217,6	15,3	Németország	210,8	22,4
2.	Románia	192,7	13,6	Lengyelország	117,8	12,5
3.	Olaszország	161,6	11,4	Hollandia	114,8	12,2
4.	Ausztria	111,8	7,9	Ausztria	78,5	8,3
5.	Szlovákia	94,9	6,7	Szlovákia	63,9	6,8
6.	Hollandia	71,0	5,0	Olaszország	52,9	5,6
7.	Csehország	52,5	3,7	Csehország	51,8	5,5
8.	Lengyelország	50,0	3,5	Franciaország	34,8	3,7
9.	Franciaország	47,1	3,3	Belgium	24,2	2,6
10.	Oroszország	41,3	2,9	Spanyolország	21,6	2,3
	1–10. összesen	1 040,5	73,3	1–10. összesen	771,1	81,9
11.	Szlovénia	32,7	2,3	Szlovénia	20,5	2,2
12.	Nagy-Britannia	32,5	2,3	Nagy-Britannia	17,4	1,8
13.	Horvátország	31,7	2,2	Románia	16,7	1,8
	1–13. összesen	1 137,5	80,1	1–13. összesen	825,8	87,7
	129 ország összesen	1 419,9	100,0	111 ország összesen	941,5	100,0

A mezőgazdasági eredetű külkereskedelmi termékforgalmunk teljes (exportot és importot összeítve) értékének 95%-át 27 partnerországgal bonyolítottuk le. Közülük 19 EU-tag, 6 egyéb európai, 2 tengerentúli ország volt. Legjelentősebb partnerünk Németország volt, ahova onnan származó importunkat kissé meghaladó összegű export irányult. A 27 ország közül 20 exporttöbblet-befogadó volt, a legnagyobb mértékben (teljes exporttöbbletünk 45%-ával) Románia és Olaszország. Legnagyobb összegű importtöbblet (teljes importtöbbletünk 71%-a) Lengyelországból és Hollan-

diából érkezett. A határszomszéd 7 országhoz mindössze összforgalmunk háromtizede kapcsolódott, noha a köztük lévő Románia – Németország és Olaszország után – a harmadik legjelentősebb partnerünk volt.

Magyarország az élelmiszerek, italok, dohányárak és mezőgazdasági nyersanyagok külkereskedelmi forgalmában 2009-ben összesen 478 milliárd Ft aktívumot ért el, ezen belül 96 országgal szemben összesen 636 milliárd Ft exporttöbbletre tett szert, 54 országból viszont összesen 158 milliárd Ft importtöbbletet fogadott be.

Az exporttöbblet négyötöde 12 országba (közülük 7 EU-tagországba az exporttöbblet több mint háromötöde) irányult. Az importtöbblet négyötöde ugyanakkor 3 EU-tagállamból (részben mint kikötőbe érkeztető feladó országból) és az Egyesült Államokból származott. A rangsor elején álló 12 ország közül összesen 5 volt az EU tagja.

14. tábla

Mezőgazdasági eredetű áruk külkereskedelmi egyenlege főbb országok szerint, 2009

Sor- szám	Az országonkénti exporttöbblet			Az országonkénti importtöbblet		
	csökkenő rangsora szerinti					
	ország neve	exporttöbblet, milliárd Ft	megoszlás, %	ország neve	importtöbblet, milliárd Ft	megoszlás, %
1.	Románia	175,9	27,6	Lengyelország	67,8	42,9
2.	Olaszország	108,7	17,1	Hollandia	43,8	27,7
3.	Oroszország	41,1	6,5	Írország	9,3	5,9
4.	Ausztria	33,3	5,2	Egyesült Államok	6,6	4,2
	1–4. összesen	359,1	56,4	1–4. összesen	127,6	80,7
5.	Szlovákia	31,0	4,9	Szerbia	4,7	3,0
6.	Horvátország	21,5	3,3	Brazília	4,5	2,9
7.	Ukrajna	20,6	3,2	Spanyolország	3,7	2,4
8.	Bosznia-Hercegovina	19,5	3,0	Dánia	3,7	2,3
9.	Bulgária	17,5	2,7	India	2,7	1,7
10.	Görögország	16,3	2,6	Kína	2,1	1,3
11.	Nagy-Britannia	15,2	2,4	Thaiföld	1,6	1,0
12.	Svájc	14,3	2,2	Argentína	1,4	0,9
	1–12. összesen	514,9	80,9	1–12. összesen	152,0	96,1
	96 ország összesen	636,5	100,0	54 ország összesen	158,1	100,0

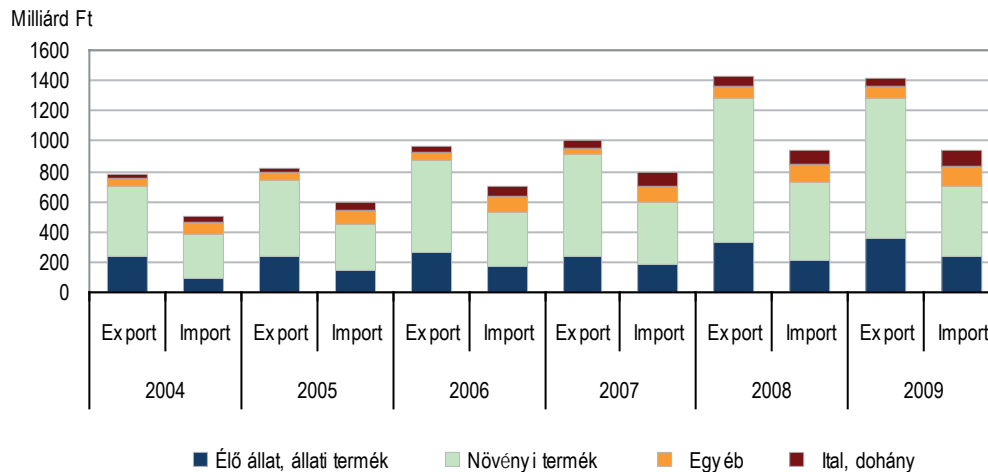
A hazánkból legnagyobb exporttöbbletet befogadó Romániába elsősorban élő sertés, tojás, napraforgómag-olaj, cukor, zöldség- és gyümölcskészítmény, ital, Olaszországba főként élő juh, továbbá mindkét országba jelentős sertés- és baromfihús, tej, búza és kukorica export irányult. Legnagyobb importtöbbletünk Lengyelországból és Hollandiából érkezett, főként élő sertés, tej- és tejtermék, tojás, élelmiszer-készítmény (cukorka, csokoládé, cukrászati készítmény), és az utóbbiból pl. tengerentúli szójadara behozatalából.

Az export árucsoportonkénti szerkezete az utóbbi években megváltozott. A növényi termékek kivitelének értéke a kedvező szántóföldi hozamok (és 2006-tól árdragulásuk) következtében számottevően növekedett. A mezőgazdasági eredetű termékek exportjából a növényi termékek aránya 2004–2008 között évi 60-ról 67%-ra emelkedett, 2009-ben viszont kissé (65%-ra) csökkent. A változás fő oka, hogy a gabonák előbb 14-ről 26%-ra emelkedő, ezután 2009-ben kissé (22%-ra) csökkenő aránnyal részesedtek a mezőgazdasági exportból. Eközben az élő állatok és állati termékek részesedése a kivitelből az előző 5 évben 30-ról 24%-ra csökkent, 2009-ben pedig enyhén (25%-ra) emelkedett.

Az importból a növényi termékek (mint pl. déligyümölcsök, kávé, tea, szójadara) 2009-ben 49%-kal, az élő állatok és állati termékek pedig 26%-kal részesedtek. Az italok és dohányárak, valamint az egyéb kategóriába sorolt áruk (egyéb, táplálkozásra alkalmas termékek, készítmények, továbbá állati és növényi eredetű nyersanyagok) adták a fennmaradó hányadot. Az egyéb, táplálkozásra alkalmas termékek és készítmények legnagyobb része élelmiszeripari adalékanyagok (állományjavítók, színezékek, ízfokozók stb.) forgalmából származott, ezen kívül pl. konzervek, levesporok tartoztak ebbe az árucsoportba.

9. ábra

Mezőgazdasági eredetű áruk külkereskedelmi forgalma főbb árucsoportok szerint

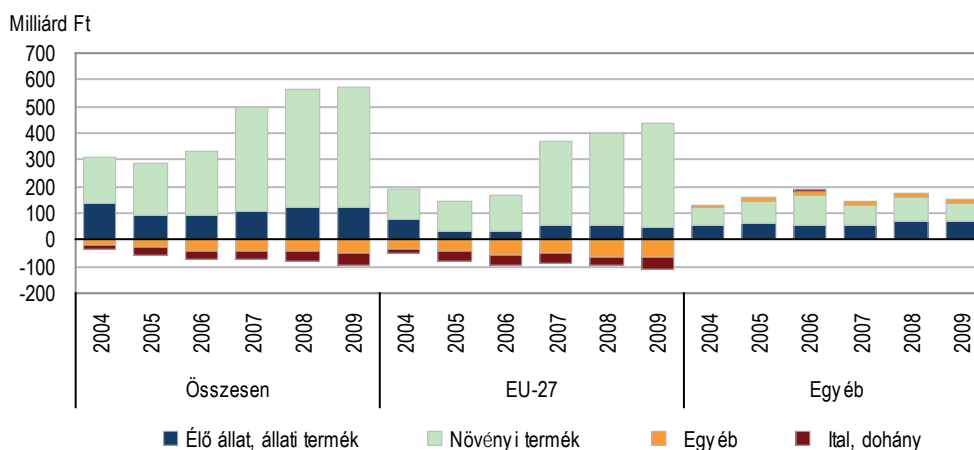

A mezőgazdasági eredetű áruk külkereskedelmi forgalmának aktívuma 2004–2005-ben jelentősen visszaesett. A külkereskedelmi többletet 2006-ban a gabonafélék árának és kivitt mennyiségének növekedése még csupán kissé, ezután azonban már számottevően emelte.

Az árucsoportonként számított külkereskedelmi egyenleget (országcsoportokra bontva) a 8. ábra mutatja, a kiviteli többletet a pozitív, a behozatali többletet a negatív tartományban egymásra rétegezve. A gabonafélék forgalmából 2004-ben még mindössze 67 milliárd, 2008-ban viszont 289 milliárd, 2009-ben pedig 236 milliárd (ezen belül EU-relációban 209 milliárd) forint kiviteli többlet származott.

10. ábra

Mezőgazdasági eredetű áruk külkereskedelmi egyenlege főbb árucsoportok szerint

A mezőgazdasági eredetű áruk nem EU-tagországokkal lebonyolított külkereskedelmi forgalma az utóbbi években minden főbb árucsoportban kiviteli többletet eredményezett. A mezőgazdasági áruk külkereskedelmi forgalma azonban nagyrészt az EU-tagországokkal bonyolódik le.

Az EU-ba irányuló külkereskedelemből származó exporttöbbletet elsősorban az élő állatok és állati termékek (ezek közül a tejtermékek és a tojás), valamint az egyéb, táplálkozásra alkalmas termékek és készítmények, valamint az italok és dohánytermékek jelentős importtöbblete csökkentette. A külkereskedelmi egyenleget leginkább a gabonakivitel javította. A gabonaexport kiemelkedő szerepe jelzi, hogy agrártermelésünk sérülékenyebbé vált, az állati termékek termelésében versenyhátrányba került.

BŐVEBBEN

Módszertani megjegyzések

A termelés (pl. hozam, vágóállat és állati termék) és a mezőgazdasági számlarendszer **2009. évi adatai** előzetesek, részben becsültek. A fejezetek végén található hivatkozásokból az anyag összeállítása utáni frissebb adatok is elérhetők.

Az adatok forrása: a termelési és az értékesítési alapadatok esetében a KSH rendszeres kérdőíves adatgyűjtése (elsősorban a gazdasági szervezetektől), valamint a KSH területi szerveinek koordinálásával működő szakértői bizottságok becslései.

Gazdaság: mezőgazdasági tevékenységet folytató, technikailag és gazdaságilag különálló termelőiség, amely

- legalább **1500 m² termőterületet** (szántó, kert, gyümölcsös, szőlő, rét, legelő, erdő, nádas, halastó), vagy legalább **500 m² gyümölcsös-**, illetve **szőlőterületet** használ, vagy
- legalább **egy** nagyobb mezőgazdasági haszonállatot (**szarvasmarha, sertés, ló, juh, kecske, bivaly**), vagy **50 db baromfit** (tyúkféle, liba, kacska, pulyka, gyöngyös), vagy **25–25 házinyulat, prémésállatot, húsgalambot** vagy **5 méhcsaládot** tart, vagy
- **mezőgazdasági szolgáltatást** végez, illetve **intenzív kertészeti termelést** (pl. üvegház, fólia alatti termelést) folytat.

Gazdasági szervezet: jogi és nem jogi személyiségű vállalkozás, az egyéni vállalkozók és az egyéni gazdasági tevékenységet folytatók nélkül.

Egyéni gazdaság: a mezőgazdasági tevékenységet folytató háztartás és az adószámmal rendelkező egyéni vállalkozás által működtetett gazdaság.

Földterület használat szerint: a KSH az ország földterületét a tényleges használat szerint mutatja ki. Ez nem azonos a tulajdon szerinti és a nyilvántartott művelési ágak szerinti adatokkal, amelyeket a földhivatalok vezetnek.

Lakossági munkaerő-felmérés: a 15–74 éves népesség gazdasági aktivitását vizsgálja. A reprezentatív felmérés 1992 óta negyedévenként mintegy 24 ezer háztartásra terjed ki. A közölt adatok teljeskörűsített éves átlagok. A munkaerő-felmérés mezőgazdaságra vonatkozóan csak azon munkavállalók és egyéni gazdaságokban munkát végzők adatait tartalmazza, akiknek fő jövedelem-szerző tevékenysége a gazdálkodás.

Intézményi munkaügyi statisztika: a legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások és költségvetési szervezetek gazdasági ágankénti megfigyelésén alapul. Ennek keretében a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat gazdasági ágba sorolt gazdasági szervezetekben alkalmazásban állókat figyeli meg.

Éves munkaerőegység: ahhoz, hogy a részmunkaidőt és az idegymunkát figyelembe vehessük, a mezőgazdasági foglalkoztatást, illetve annak változásait éves munkaegységekben (ÉME – angolul AWU) mérjük. Egy ÉME egyetlen olyan személy munkaidő-ráfordításának felel meg, aki egy egész éven át teljes munkaidőben végez mezőgazdasági tevékenységet egy mezőgazdasági egységben (1 ÉME = 1800 munkaóra = 225 munkanap). Megkülönböztetünk fizetés nélküli és fizetett ÉME-t, amelyek együttesen teszik ki az ÉME-k teljes mennyiségét. A fizetett munkaerő felhasználásaként elszámolt munkamennyiség értéke megfelel a mezőgazdasági számlarendszer „munkavállalói jövedelem” sorában elszámoltnak. A közölt eredmények a mezőgazdasági összeírások, az intézményi munkaügyi statisztika és a munkaerő-felmérés adatain alapulnak.

Felvásárlási átlagár: a naptári évben felvásárolt termékekért fizetett összeg (általános forgalmi adó nélkül) és a hozzá tartozó mennyiség hányadosa.

Mezőgazdasági termelői árak indexe: a mezőgazdasági termelőktől továbbértékesítésre vagy feldolgozásra felvásárolt, valamint közvetlenül a lakosságnak fogyasztásra (piacon) eladott mezőgazdasági termékekért a termelőknek kifizetett áraknak az előző évi (vagy a 2005. évi) átlagárakhoz viszonyított változásait mutatja. Az indexeket a Laspeyres-formula szerint számítjuk, amelynél a súlyt a mezőgazdaságon kívülre történő értékesítés 2005. évi értékarányai képezik.

Ráfordításiár-index: a folyó termeléshez felhasznált ipari és vásárolt mezőgazdasági termékek (pl. vetőmag, takarmány), továbbá az igénybevett különféle nem mezőgazdasági szolgáltatások és beruházott eszközök árváltozását mutatja.

Agráröllő: az Eurostat előírásai szerint a mezőgazdasági termelőiár-index és a mezőgazdasági ráfordítások árindexének hányadosa. (Az elterjedt hazai szóhasználatban az agráröllő nyílása azt jelenti, hogy a ráfordítási árak nagyobb mértékben nőnek, mint a termelői árak.)

A **mezőgazdasági számlarendszer** (MSZR) adatai az országban végzett összes mezőgazdasági tevékenységre vonatkoznak, beleértve a főtevékenységük alapján más nemzetgazdasági ágba tartozók mezőgazdasági tevékenységét is. (A nemzeti számlarendszer ettől eltérően csak a főtevékenységük alapján mezőgazdaságba soroltak adatait tartalmazza.)

Bruttó kibocsátás: tartalmazza az elszámolási időszakban mért értékesítés, a termelőegységen belüli felhasználás (kivéve az azonos tevékenységen belül felhasznált termékeket, mint pl. a saját termelésű vetőmag, állati eredetű takarmányok, keltetőtojás, zöldtrágya stb.), a termelők által feldolgozott termékek, a saját fogyasztás, a saját előállítású tárgyi eszközök és a készletváltozás értékét. Az értékelés alapáron történik. Az alapár a termelő által a termékért a vásárlótól kapott ár, hozzáadva a terméktámogatásokat és levonva a termékadókat.

Folyó termelőfelhasználás: a más termelőegységtől vásárolt, valamint a saját termelés kibocsátásaként is számba vett azon termékek és szolgáltatások értéke, amelyeket az elszámolási időszakban, a termelési folyamat során új termékek és szolgáltatások előállításához használnak fel.

Bruttó hozzáadott érték: a bruttó kibocsátás és a folyó termelőfelhasználás különbsége. (Nemzetgazdasági szinten megfelel az alapáron számított bruttó hazai terméknek.)

A támogatások egyre nagyobb hányada már nem számolható el a kibocsátás részeként. A termeléstől elválasztott ún. egyéb (pl. földalapú) támogatások **közvetlenül a termelési tényezőkre jutó, illetve a vállalkozói jövedelmet növelik.**

Bruttó hazai termék: a bruttó hozzáadott érték piaci beszerzési áron (az alapáras adat a termékadó és -támogatások – gazdasági ágakra fel nem osztható – egyenlegével korrigáltan) a nemzetközi összehasonlításokra alkalmazott GDP.

Jelmagyarázat

- + = Előzetes adat
- . . = Az adat nem ismeretes
- = A megfigyelt statisztikai jelenség nem fordult elő

Elérhetőségek:

Felelős szerkesztő: Dr. Laczka Éva főosztályvezető

További információ: Kaposi Lajos

Telefon: (+36-1) 345-6892, e-mail: lajos.kaposi@ksh.hu

[Információs szolgálat](#), telefon: (+36-1) 345-6789, fax: (+36-1) 345-6788